

«НІМЕЦЬКО-РАДЯНСЬКА ВІЙНА У ДЗЕРКАЛІ МЕМУАРІВ МАРШАЛА Г. ЖУКОВА ТА ФЕЛЬДМАРШАЛА Ф. ПАУЛЬСА»

Минуло майже 69 років з моменту закінчення німецько-радянського протистояння. За цей час багато переосмислено, багато піддано критиці, але нажаль багато фактів та подій не досліджено і досі. Багато в чому невизначені ролі деяких воєначальників як з боку Червоної армії так і з боку Вермахту. Одними з найбільш суперечливих полководців ХХ століття, що входили в еліту до Радянської і Гітлерівської Армії були Г. Жуков і Ф. Паулюс.

Проблему діяльності полководців досліджували такі історики як: Борщевский В. Я. [1], Оскоцький В. [5], Катанян В. О. [4]. – вони досліджували мемуари воєначальників. Джерелами для написання статті стали мемуари Ф. Паулюса та Г. Жукова: Герлиц В. «Сталинградская эпопея. Свидетельства генерал-фельдмаршала Фридриха Паулюса» [2] та Жуков Г. К. «Воспоминания и размышления» [3].

Метою даної статті є дослідити бачення основних подій німецько-радянської війни воєначальниками ворогуючих сторін.

Георгій Жуков – одна з найбільш суперечливих особистостей Другої світової війни. Радянська та сучасна російська пропаганда прославляють його як одного з найвеличніших героїв історії. Багато ж інших істориків вважають маршала воєнним злочинцем. 1942 року на посаді заступника головнокомандувача і представника Ставки Георгій Жуков брав участь в підготовці Сталінградської битви. 18 січня 1943 року йому, першому з генералів РСЧА в роки війни присвоєно звання Маршал Радянського Союзу. В 1943 році Жуков, в якості представника Ставки координував дії Воронезького, Степового та Центрального фронтів у ході Курської битви. Г. К. Жуков був одним з визначних радянських воєначальників. Свою першу Зірку Героя Радянського Союзу і Зірку Героя Монгольської Народної Республіки маршал отримав за успішне керівництво операцією по розгрому японських загарбників на річці Халхін-Гол (у Монголії) в 1939 р. Жуков, як і багато інших воєначальників, віддавав всі свої сили і знання створенню сучасної армії [5, с. 35].

Отриманий досвід та знання він намагався передати нащадкам за допомогою своїх мемуарів. Зважаючи на всі перелічені чинники були створені «Спогади і роздуми», котрі були написані як для пересічного читача, так і для професійного історика.

Вперше «Спогади і роздуми» Георгія Жукова було надруковано в 1969 році, через 24 роки після Перемоги. У Росії мемуари перевидавалися 13 разів. Видання 2002 року(використовувалося при написанні роботи) було приурочено до 60-річчя Битви під Москвою і 105-й річниці з дня народження Г. К. Жукова. Маршал трудився над «Спогадами і роздумами»

близько десяти років. Початок та хід німецько-радянської війни займає більшу частину мемуарів. Г. Жуков, описуючи військові операції 1941–1943 рр., вказує на ряд недоліків у військовому керівництві Радянської Армії в боротьбі проти ворога. Жуков детально описує ряд головних військових операцій: це і оборона Ленінграда, Сталінградська битва, а також Курська операція [3, с. 58].

У мемуарах Георгій Костянтинович прямо визнавав, що навіть на заключному етапі війни Вермахт перевершував Радянську Армію в тактиці ведення бойових дій: «Незважаючи на те, що дії наших військ в зимово-весняну кампанію (1944 року) закінчувалися великими перемогами, я все ж вважав, що німецькі війська мають все необхідне для ведення наполегливої оборони на радянсько-німецькому фронті. Боездатність їхніх військ у зв'язку з великими втратами знизилася, але все ж вони б'ються завзято і нерідко виривають тактичну ініціативу у наших частин, завдаючи їм відчутних втрат.

Три останні глави мемуарів присвячені Берлінській операції, капітуляції Німеччини і Потсдамській конференції. Маршал Г. Жуков повідомляє: «У ході війни, нам взагалі ще не доводилося брати такі великі, сильно укріплені міста, як Берлін. Його загальна площа дорівнювала майже 900 квадратним кілометрам. Метро і широко розвинені підземні споруди давали можливість ворожим військам здійснювати широкий, прихований маневр. Саме місто і його передмістя були ретельно підготовлені до наполегливої оборони. Кожна вулиця, площа, провулок, будинок, канал і мости були складовими елементами загальної оборони міста» [3, с. 322].

Фрідріх Паулюс – людина, яка «створила самого себе». Він являється одним з найвідоміших фельдмаршалів Другої світової війни. Ф. Паулюс не входив в порівняно вузьке і привілейоване коло пруської військової еліти, яка займала домінуюче положення в німецькій армії 1920–1930-х років. Все, що він зумів домогтися у вермахті, він досяг завдяки своїм особистим заслугам і здібностям, старанному виконанню своїх службових обов'язків, не користуючись чиєюсь протекцією. Як і більшість кадрових офіцерів німецької армії, Паулюс перший час ставився до нацистів досить насторожено, але потім став тісно співпрацювати з ними, особливо коли почалося його швидке просування по службі, в новоствореному нацистським режимом вермахті. Поворотним моментом, що зіграв вирішальну роль у зміні ставлення Паулюса до націонал-соціалізму, стало рішення Гітлера про розгортання на базі стотисячного рейхсверу потужних німецьких збройних сил (вермахту) [2, с. 18]. На посаді начальника штабу армії, генерал-майор Фрідріх Паулюс брав участь у Польській 1939 р. і Французькій 1940 р. кампаніях. У серпні 1940 року отримав звання генерал-лейтенанта. За Польську кампанію Паулюс був нагороджений Залізним хрестом 1-го ступеня (1939), а за другу – став генерал-лейтенантом (1940). У вересні 1940 році призначений 1-м обер-квартир-

мейстером Генерального штабу сухопутних військ. Будучи 1-м заступником начальника Генерального штабу генерал-полковника Ф. Гальдера, Паулюс займався розробкою оперативно-стратегічних планів, у тому числі плану війни проти Радянського Союзу (план «Барбаросса»).

Аналіз подій того часу, спогади учасників, показують, що за власною ініціативою (без наказу А. Гітлера) Ф. Паулюс не наважився б вивести армію з оточення в силу таких особистих рис, як неквапливість, нерішучість і безмежна відданість своєму фюреру.

Навіть 28 січня 1943 р., коли Ф. Паулюсу пред'явили другий ультиматум про капітуляцію, він радирував фюреру, що над Сталінградом, як і раніше, майорить стяг із свастикою. «Нехай наша боротьба стане для ще ненароджених поколінь прикладом того, як стояти до кінця, хоч би якими безвихідними здавалися нам обставини. Німеччина і далі перемагатиме! Хайль, мій фюрере!» [2, с. 116].

Про те, що Ф. Паулюс був схильний піддаватися чужому впливу, свідчать також його взаємовідносини з начальником штабу 6-ї армії генерал-лейтенантом А. Шмідтом. Торкаючись особистих взаємин цих двох людей, генерал Г. Дерр зазначає, що Паулюс розумний, обдарований воєначальник, великодушна, але дуже чутлива людина, не був сильною особистістю. Начальник його штабу був естетом, розумним і енергійним, наполегливим до упертості. Такими різноманітними якостями характеру вони могли б добре доповнювати один одного, але А. Шмідт був більш сильною і вольовою особистістю [5, с. 16].

Вплив А. Шмідта позначався на всіх нарадах, які проводив командувач армією. Так, 22 листопада генерал-майор люфтвафе В. Пікерт зятято наполягав на тому, що армія має здійснити прорив у південно-західному напрямку, оскільки в умовах російської зими неможливо здійснити постачання армії з повітря в гігантських масштабах. А. Шмідт заперечив, що «однак доведеться». Ф. Паулюс підтримав начальника штабу армії [1, с. 180].

У середині липня 1944 року Ф. Паулюс, перебуваючи у полоні, остаточно розчарувався в А. Гітлері. Саме в цей час він уперше закликав офіцерів групи армій «Північ» дезертирувати, або ж не слухати убивчі заклики А. Гітлера: «Стояти на смерть і не здаватися росіянам». У серпні 1944 року він став членом Національного комітету «Вільна Німеччина».

1946 року Ф. Паулюс постав як свідок на процесі в Нюрнберзі, але на свободу був випущений лише 1953 р. Він оселився в Дрездені (Східна Німеччина), помер 1957 р. у віці 67 років у воістину фатальний для його долі день – 1 лютого [2, с. 340].

Отже, сьогодні немає усталеного погляду на події німецько-радянської війни. Важливе значення має дослідження мемуарів головних учасників тих подій – Жукова і Паульса. Їх спогади хоч і мають певні відмінності, але подають оригінальне, незаангажоване бачення воєнних подій.

Список використаних джерел:

1. Борщевский В. Я. Источниковедение истории СССР (1917–1985) / Борщевский В. Я. – К. : Вишья школа, 1985. – 231 с.
2. Сталинградская эпопея. Свидетельства генерал-фельдмаршала Фридриха Паулюса. 1939–1943 / под ред. В. Герлица ; пер. с нем. А. Н. Анваера. – М. : ЗАО Центрополиграф, 2012. – 380 с. – (За линией фронта. Военная история).
3. Жуков Г. К. Воспоминания и размышления : в 2 т. / Жуков Г. К. – М. : Олма-Пресс, 2002. – 415 с.
4. Катанян В. О. Сочинения мемуарів / Катанян В. О. // Новый мир. – 1964. – № 5. – С. 45–49.
5. Оскоцкий В. Дневник как правда / Оскоцкий В. // Вопросы литературы. – 1993. – № 5. – С. 34–38.